

Публичните библиотеки – регионални разпространители на информация за ЕС

В началото на настоящата година беше разпратена анкета до публичните библиотеки в страната, част от която цели изясняването на възможностите на библиотеките да обслужват с документи и информация за Европейския съюз.

От изпратени 60 бр. въпросници с отговори са върнати 26 анкети, т.е. около 43%. Оказа се, че много от библиотеките не са получили анкетата, пратена и по традиционна поща, и по е-мейл. Но една част от определените за участие публични библиотеки просто не са счели за необходимо да върнат въпросника с отговори – факт сам по себе си показателен. Част от библиотеките не проявиха и не проявяват достатъчно инициативност в завоюването на позиции за информационното осигуряване на процеса на европейската интеграция на България. Водят се от инерция и очакват друг да ги забележи и да се погрижи за тях и/или да признае ролята им за обслужване на актуалните информационни потребности на обществото. Позиция, абсолютно погрешна, както се доказва и от факта, че библиотечната институция не присъстваше в националната комуникационна стратегия за разпространяване на информация за Европейския съюз.

Направеният анализ на анкетите е допълнен от информация, получена на срещи с регионалните разпространители на информация за Европа.

В рамките на изпълнението на Комуникационната стратегия, по проект на Делегацията на Европейската комисия в България, бяха реализирани поредица от срещи-семинари с регионалните разпространители на информация за Европейския съюз. Възложител на проекта беше агенция ПР Поинт-София, която за този период беше изпълнител на информационната програма на Делегацията. Реализира проекта фирма Прайм Консултинг ООД в партньорство със СБИР.

Двудневните семинари се проведоха в периода септември - октомври 2005г. в шест града: Благоевград, Бургас, Велико Търново, Монтана, Пловдив, Шумен. На всяка от срещите бяха поканени по 35 колеги-библиотекари: от областта – домакин и съседните ѝ области, така че на практика беше обхваната цялата страна.

Целите на срещите могат да се обобщят в следните насоки:

- Да бъде поднесено полезно и систематизирано знание за развитието и институциите на Европейския съюз. Да бъдат изяснени някои основни понятия, употребявани

- термини и наименования;
- Да бъде представен и изяснен преговорния процес на българската евроинтеграция, подкрепен с конкретни примери, факти и цифри;
- Да бъдат разгледани европейски програми и възможности за разработване на проекти в техните рамки. Да бъде представен оптимален модел за изработването на проект;
- Да бъде даден възможно най-полезен и обширен коментар на всички видове източници на информация за Европейския съюз и българската евроинтеграция на национално и международно ниво;
- Да бъдат представени възможните модели за сътрудничество между реалните и потенциални регионални разпространители на информация за Европейския съюз. Да бъде ясно определена активната водеща роля на библиотечната институция в направленията и реализацията на целите на националната Комуникационна стратегия;
- Да се проведе дискусия, която да изведе добрите практики в българските библиотеки, да обогати дейността на участниците в срещите-семинари с нови идеи, с примери за полезни услуги и сътрудничество в регионален, национален и международен план.

Участниците в 4 от проведените семинари /130 души/ попълниха кратки въпросници с тяхното лично мнение за възможностите на библиотеките да обслужват с информация за Европа; относно виждането им за оптималното развитие на библиотеката в тази насока и конкретните възможности за сътрудничество. Интересно беше сравняването на мненията на хора от една и съща библиотека, които дадоха личните си виждания и оценка на ситуацията.

Анализа на това голямо количество информация даде много допълнителни и полезни сведения за виждането на библиотекарите върху мястото на библиотеките в информационното осигуряване на обществото в процеса на българската евроинтеграция.

Библиотеки – видове

Много интересни са резултатите от самоопределянето на библиотеките по вид. Без да са цел на проучването, данните дават основание за редица изводи и показват неясноти в основни полета за българските библиотеки.

Една от библиотеките трябва да открием, защото е единствена – Народна библиотека “Иван Вазов”, гр. Пловдив. В анкетата

библиотеката се определя като регионална. Заедно с нея този вид отговорили библиотеки са 6 на брой, което прави 24%. Останалите се разпределят условно както следва: областни – 4 (16%); градски – 4 (16%); общински – 2 (8%); читалищни – 9 (36%).

По данните от анкетата с неясно или неточно самоопределяне са 3 библиотеки. Странно е, че дори и там, където нещата биха могли да бъдат заявени ясно, възниква колебание: една от библиотеките се определя като: “общински институт с областни функции”(?!); друга библиотека въобще се въздържа от определяне на принадлежност към някой вид; трета библиотека от град, който не е областен и библиотеката никога не е била областна се определя като такава. От всичко това следва, че типовете и видове библиотеки се нуждаят от теоретическо уточняване и еднозначност, която да внесе разбиране и яснота на принадлежността на библиотеките към отделните видове. В анкетата беше дадена по-широка възможност да се уточни вида на конкретната библиотека и съвсем правилно две от тях се определят точно като градски читалищни библиотеки.

На най-общия въпрос **“Имат ли възможност обществените библиотеки в България да предоставят информация за Европейския съюз?”** само 6 от отговорилите библиотеки дават отговор, различен от утвърдителен. За една малка част от тях, а именно регионалните библиотеки, това се доказва от развитите подробно отговори на следващите въпроси и показаната реална активност и възможности в това направление. Не е оправдан обаче подобен отговор за библиотеките, които впоследствие дават негативни отговори на въпросите за конкретни аспекти от дейността. Но тук, според мен, изпъква двузначното разчитане на въпроса – в единия случай се отговаря “по принцип”, а в другия – се има предвид конкретната библиотека.

Какви са възможностите

По отношение на това в какво се изразяват тези възможности спектърът се покрива от обичайните форми за библиотечно-информационно обслужване, обогатен по отношение на ползваните носители на информация и ресурси: устни и писмени справки, фактографски справки, тематични библиографски списъци, препоръчителни списъци, тематични срещи, вечери и др. п., с добавени към тях създадени от библиотеките и външни БД, както и ресурсите в Интернет.

В стремежа си да отговорят на търсенията на потребителите, библиотеките разчитат не само на своите собствени възможности, а и на кооперирането на ресурсите на местно ниво, прибегване до помощ от други институции, обвързани по някакъв начин с темата за Европа. Намират разбиране и съдействие от тях, но често и самите

“други местни институции” са в затруднено положение да удовлетворят конкретно информационно търсене.

Традиционни източници

Определено по-големите библиотеки са в по-изгодната позиция в комплектуването на фондове. От една страна те разполагат с повече възможности за традиционно набавяне на книги и периодични издания. В количествено изражение вариантите са твърде различни, но при всички случаи – недостатъчни. Като илюстрация можем да посочим най-голямото количество (според данните от отговорилите на въпросника библиотеки): – 1200 т. в 700 загл. (НБИВ, което е обяснимо и очаквано) до 5 т. (Разлог) и “няколко тома” (Дупница). В общинските и читалищните библиотеки количеството варира между 10 и 50 т.

Регионалните библиотеки получават източници от депозит, покупка, дарения от НБКМ, от институти и центрове.

Прилагат се всички познати традиционни форми на справочно-информационно и библиотечно обслужване. Особено удачна сред тях се оказва аналитичното описание на материали от печата и създаването на тематични картотеки, което е работещ вариант и за малки, и за големи библиотеки.

Електронни източници

В библиотеките, които работят по-активно или по-често се включват в проекти, по-бързо развитие е получило техническото осигуряване на библиотеките и напредването на процеса на автоматизация на библиотечните процеси, а оттам и ползването на електронните носители на информация. Интересен опит има по-малка библиотека – читалищна, гр. Бяла: Липсата на книжни източници се компенсира с наличието на Интернет и ползването на електронни ресурси, което е един много удачен и работещ вариант.

Услугата “Питай библиотекаря”, “Въпроси и отговори” или същото съдържание в някаква друга формулировка, осигурява обслужване чрез новите технологии и е факт на сайтовете на библиотеките, които поддържат такъв.

Читалище “Изгрев”-Бургас разработва електронна картотека на сайтове с информация за Европейския съюз. Има специално оформен кът с материали за ЕС – “Европейски кът”.

Т е м и

В дейността по обслужването на темите за Европейския съюз библиотеките контактуват с колективни потребители – местната власт, местните медии, организации, учебни заведения. Но в реалното обслужване на техните информационни потребности малко библиотеки се чувстват достатъчно полезни. Най-честите въпроси на читателите са свързани с история на ЕС, институциите на ЕС,

функционирането на съюза, законодателството на ЕС, отношенията между България и Европейския съюз, асоциирането на страната ни, програмите ФАР, САПАРД, ИСПА и др., предприєдинителните фондове, европейското сътрудничество и политиките на съюза в различни области (икономика, екология, образование, култура, права на човека, социална политика, пенсионно осигуряване, застрахователно дело, транспортна политика и др.).

Езици на източниците

По отношение на езиковото разнообразие: по-големите библиотеки разполагат с източници на български и чужди езици - Пловдив, Търговище, Добрич, Сливен, Пазарджик, Хасково, Благоевград, но и библиотеките в Асеновград, Казанлък успешно попълват колекциите си с източници на чужди езици, докато други по-малки библиотеки главно залагат на български източници. Вероятно наличието на чужда литература в библиотеките зависи от тяхното участие в проекти, чрез които те попълват фондовете си с чуждоезикови издания. От възможностите и на самите потребители да ползват чужди езици зависи ползването на чуждата литература и електронните ресурси в Интернет.

Регионалните библиотеки имат неограничен достъп до мрежата и подготвени специалисти, които търсят информация и оказват помощ на читателите.

Читателски групи

По отношение на читателските групи може да се направи следното обобщение: най-многобройни потребители на информация за ЕС са учениците, студентите и докторантите. Това, разбира се, трябва да се оцени положително, даже без значение каква е причината, предизвикала интереса – лична любознателност или задължителна учебна програма: Младите хора са евентуалните реални, активни и пълноценни граждани на Евросъюза. Тези групи за различните библиотеки са между 24 и 60%, а в някои – доближават 100%. Следващи, градиращи по количество, групи са: категорията “други”, специалисти с научни звания, специалисти от различни области.

Хората с трайни и задълбочени професионални, специализирани и лични потребности от информация в областта на европейската тематика системно ползват сайтовете на ЕС в Интернет. Огромното количество и възможности на мрежата са в състояние да удовлетворят информационните нужди на тези потенциални ползватели на библиотеките. Факт е, че такива хора рядко се обръщат по този повод към библиотека или въобще не я търсят. Към библиотеките се насочват потребители със слаба езикова подготовка, с нужди от базова информация за ЕС, с

тематични търсения по исторически аспекти на темата, по повод написването на реферати или някакъв вид учебни разработки и домашни. Макар и по-малка, но реална е групата на специалистите, които имат нужда от по-широко хронологично проследяване на даден проблем.

В селските читалищни библиотеки се обслужват големи групи от читатели над средната възраст. От друга страна, доколкото читалищната библиотека е единственото място, събрало книги и информация в малките населени места, читателската аудитория е и доста разнолика. Отчита се, че разнообразните читателски групи изискват диференциран подход при обслужването и изпълнението на справките.

К а д р и т е

По отношение на успешно развивана дейност, свързана с Европейския съюз, обикновено се подчертава нуждата от добра езикова подготовка на библиотекарите. Тя е наложителна, за да се ползват без ограничения източниците на информация и да се оказва помощ на потребителите. Компютърните умения също не се подлагат на съмнения.

За успешното осъществяване на сътрудничество и връзки с други институции, организации - източници на информация, са необходими редица други лични качества, които по принцип улесняват общуването и с потребителите: комуникативност, гъвкавост в мисленето и реакциите, информираност, широка обща култура и т.н. Наличието им разширява полезните контакти и активи на библиотекарите, напр. участие в националната читалищна мрежа, в регионалната информационна мрежа "Евроакценти" /област Сливен/.

ПРОБЛЕМИ И ПРЕДЛОЖЕНИЯ:

Проблеми:

Големите библиотеки имат добре развити съвременни източници за комплектуване и набавяне на документи и информация. Европейската тематика съвсем естествено се вписва в направленията им на дейност. Развиват се съвременни средства на обслужване – библиотечни сайтове в Интернет, електронни каталози, он-лайн услуги. За тази категория библиотеки вероятно перспективата е да разнообразяват и обогатяват услугите си, от една страна. От друга страна, тези библиотеки могат да се превърнат в опорни за ефективно регионално коопериране на дейности, споделяне на ресурси и разпространяване на полезни услуги.

Развитието на библиотеката като информационно-документален център за информация за Европа зависи от

конкретната ситуация в населеното място. Предложението, изказано в един въпросник, за създаването на специализирана читалня за ЕС в библиотеката, би имало смисъл единствено, ако няма друга структура, а възможностите на библиотеката са достатъчно разнообразни и богати като информационни и документални източници, като кадрова осигуреност и пространство. При наличието на добра материална база, техника и персонал библиотеката може да реализира изграждането на европейски информационен център, но при условие, че търсенето и използването на услугите като количество, разнообразие и потребности ще оправдаят вложените средства и ресурси. Най-добрият модел, обсъждан широко и на семинарите, отразен и в анкетите е разглеждането на информацията за Европа като част от дейността на библиотеката, функционираща в качеството си на ОИЦ – обществен информационен център. В случая информационното осигуряване на европейските теми е приоритет за българското общество.

Много сериозен проблем за голяма част от средно големите и малки библиотеки е липсата на печатни издания. С минимум документални носители на информация разполагат селските читалищни библиотеки. Читалищната библиотека едва ли би могла да помогне в решаването на търсенията на читателите, разполагайки единствено с бюлетин, издаван от Областната администрация, какъвто е случаят в Читалище “Просвета” в с. Пороище, община Разград, както и в редица други малки читалищни библиотеки, които не разполагат с печатни издания, нямат компютър.

Същевременно институциите, които реализират комуникационната стратегия – МВнР, ПР агенциите и др., проучват от какво се нуждае обществото и в най-малките населени места, за да знаят гражданите повече за ЕС. За селата са необходими нагледни и информационни материали, брошури, справочници и пособия с основна и систематизирана информация, източници с адресна и фактографска информация за пренасочване на търсенията.

Добре направената маркетингова стратегия на серия или система от печатни издания, с опция за безплатното им разпространяване в библиотечната мрежа – достъпна за всеки гражданин, ще доведе заложената в тях информация до потребителите, удовлетворявайки или провокирайки интереса им към европейските теми. Безспорно печатните издания и набавянето им в библиотеките е традиционна основа за обслужването на читателите. Печатни източници на български език ще са полезно допълнение на библиотечните фондове в малките и средни населени места.

Недостигът на финансови средства е сериозна пречка за приобщаването на редица читалищни библиотеки към широките възможности на мрежата. От друга страна, наличието на добра техника поражда един съществен въпрос – дали пълноценно се усвоява тя? Наистина ли има достатъчно потенциални потребители в тези малки читалищни библиотеки, където се изтъква, че един компютър е недостатъчен? Интернет връзката сама по себе си не гарантира адекватно обслужване. Изграждането на подходяща стратегия за търсене на информация, адекватна на нуждите и възможностите на конкретния потребител е въпрос на обучени, знаещи и можещи кадри. В сътрудничество с регионалната библиотека библиотекарите от по-малките читалищни библиотеки виждат взаимодействие с цел информационен обмен, **НО СЪЩО ОБМЕН И АКТУАЛИЗИРАНЕ НА ЗНАНИЯ!** По същия начин аргументират желанието си за срещи и семинари с колегите от страната.

Мероприятията в читалищната библиотека могат да бъдат, и обикновено са, част от културната дейност на местното читалище. Селското читалище, респективно читалищната библиотека и училището организират съвместно семинарни обучителни мероприятия /напр. “Европейски уроци” в Тенево, община “Тунджа”, Ямбол/, концерти и други културни изяви, свързани с популяризирането на европейската идея.

В община Бургас са останали удовлетворени от организираната Седмица на Европа. Общината дава добър пример за добре работещи читалищни градски библиотеки и регионална библиотека. Читалищна библиотека иницира провеждането на кръгла маса “Читалищата – информационен мост към Европа”. Един от резултатите е идеята всяка читалищна библиотека да обособи информационен пулт с материали за Европа, информационни щандове за Европа.

Интересен пример на добра практика дадоха и колегите от Сливен. Те са реализирали проект за разпространяване на знания за Европейския съюз съвместно с библиотеки от Унгария и Словения, включили са читалищни библиотеки от няколко общини, училища и обхващат 2000 деца, които рисували, писали стихове и есета. Резултат от този успешен проект е и чудесно помагало за Европейския съюз, реализирано и като CD-ROM. Тези източници поднасят много сведения и информация в удачна и атрактивна за учениците форма. Практически е осъществено международно и регионално сътрудничество между библиотечните институции.

Предложенията за сътрудничество между читалищните библиотеки касаят и предоставянето на информация от страна на

тези, които имат Интернет на тези, които нямат, ако се намери оперативна и удобна за читателите форма на информационен обмен. В проведените дискусии се очерта мнение за това, че би било много по-полезно за децата откриването на Интернет център в читалищата. Застъпи се позицията, че това ще даде определена образователна насока на заниманията им в центровете, ще се приложат и атрактивни способности за разпространяване на знания за Европа и популяризиране на европейската идея.

За мен **добрият модел на ефективно сътрудничество се обвързва с резултатна реализация на целите на комуникационната стратегия. В регионален план активните добронамерени връзки между различните хоризонтални мрежи /напр. Международната младежка мрежа Евродеск, Инфоцентрове, ЕДЦ-та и др./, ангажирани с разпространяване на информация за Европа биха довели до полза за цялата общност.** Разпространяването на информация и знания в този модел би могло да се организира релевантно на потребностите на отделните читателски групи, да се използва максимално количество източници, сред които да се отсяват най-подходящите, да се постигат най-ефективни резултати. В рамките на така изграден регионален модел може да се постигне най-ползотворно споделяне на ресурсите, адекватно приложение на кадрите и разнообразие на формите на обслужване. В центъра на вниманието този модел поставя реалните потребители с техните търсения, както и потенциалните интереси на гражданите. Търсят се контакти на местно ниво и с други, небиблиотечни структури: Агенция по заетостта, Агенция за социално подпомагане и др.п. Много успешно е разработването на съвместни междуобщински проекти. Резултати могат да се постигнат с инициативност от страна на библиотекарите и включването им в регионалните планове за развитие. Обвиненията към местните власти, че “те нямат поглед върху това, което се случва в читалищата и библиотеките” рефлектират отново към библиотеките. Ако там нещо се случва или не, а също и за това какво може да се случи библиотекарят трябва да разкаже и информира постоянно в месната общинска администрация и, евентуално, така да коригира в положителна посока отношенията.

Примери за неправилно насочени разбирания са тези, в които се настоява за “по-чести контакти на СБИР с местната администрация”!? Не СБИР ще осигури добрите взаимоотношения на местна почва. Съюза има задачи, свързани с лобирането на национално ниво. Разбира се, ще подкрепя и инициативи по места, но там активната страна е библиотекарят! Друга погрешна стратегия

за прехвърляне на отговорността е “НБКМ да изпраща някакви инструкции на местните власти”. Абсурдно е като твърдение и е пределно ясно, че не може НБКМ да изпраща никакви указания до местната власт!?

На основата на този анализ предлагам:

Да бъде изготвено предложение - план за действие на СБИР, в подпомагане и утвърждаване на активната роля на публичните библиотеки в комуникационната програма на българското правителство чрез лобиране, проекти и други подходящи дейности.

Да се депозира материал с конкретни предложения към МВнР за подпомагане на участието на българската библиотечна мрежа в реализирането на Националната комуникационна стратегия за ЕС.

Макар и по-бавно, макар и трудно, макар и неотбелязани специално, публичните библиотеки постепенно завоюват трайни и сериозни позиции като регионални разпространители на информация за Европа.

Осъзнаването на движещата сила на личната инициатива на библиотечните специалисти, на тяхната собствена информираност и компетентност, умението им да намират и отстояват мястото на библиотеката си, без значение колко е голяма тя, във всяка добра инициатива в развитието на общността, без съмнение ще издигне авторитета на библиотечната институция, ще насочи вниманието и към развитието на библиотеките. Неуморната активност на библиотечните специалисти развива модерните библиотеки и ги въвежда достойно в Европа.